

Gemeentes en hernieuwbare energiegemeenschappen – Een perfecte match

Goede praktijken op het gebied van hernieuwbare energiegemeenschappen (REC's) zijn in opmars in heel Europa. Zelfs vóór de geleidelijke verbetering van het ondersteunend kader als gevolg van het pakket 'Schone Energie', werden er in de meeste Europese landen al energiegemeenschappen opgericht. Met de omzetting en implementatie van de herziene Richtlijn Hernieuwbare Energie (RED II) en de Richtlijn Interne Elektriciteitsmarkt (IEMD) worden nieuwe energiegemeenschappen opgericht in een nooit eerder gezien tempo.¹ Op basis van een diepgaande analyse van 21 goede praktijken heeft het COME RES-team een lijst van 10 goede praktijken geselecteerd met een aanzienlijk replicatiepotentieel. De genoemde energiegemeenschappen hebben verschillende socio-economische voordelen, waarvan de belangrijkste zijn: het waarborgen van voldoende participatie en (financieel) (mede-)eigendom, het bevorderen van een zelfvoorzienende en milieubewuste levensstijl, het creëren van meer sociale cohesie, het verlagen van energierekeningen en het aanpakken van energiararmoede.

Elke energiegemeenschap die onderzocht werd, opereert binnen haar eigen specifieke regelgevend kader, wat

¹ Voor meer informatie over het potentieel van REC's in de COME-RES landen, zie [factsheet #1](#).

betekent dat niet alleen de zakelijke logica, maar zelfs de dagdagelijkse werking, aanzienlijk kan verschillen. In bijna alle gevallen kan echter een gemeenschappelijke drijvende kracht worden vastgesteld: de deelname van gemeentelijke overheden. Gemeenten zijn belangrijke deelnemers aan en facilitatoren van hernieuwbare energiegemeenschappen in onze lijst van goede praktijken en hebben een intrinsiek belang bij het creëren van socio-economische voordelen als onderdeel van hun lokale energie- en klimaatplannen.

Lees verder om meer te weten te komen over de goede praktijken van COME RES en de beweegredenen en acties van de betrokken gemeenten.

Auteurs: ICLEI Europe: Arthur Hinsch, Carsten Rothballer, Lucy Russell

Vertalers: Erika Meynaerts

Gebaseerd op Deliverable 5.2 "Good Practice Portfolio of Renewable Energy Communities" by Pouyan Maleki-Dizaji, Piotr Nowakowski, Ivars Kudrenickis and Francisco Rueda in samenwerking met de COME RES partners

BELGIË

Ecopower

De eerste mijlpaal in het succesvolle parcours van Ecopower was het winnen van een aanbesteding van de stad Eeklo die de hernieuwbare energiecoöperatie toeliet om drie windturbines te bouwen in 2001-2002. **De stad was op zoek naar een partner voor een windturbinepark op haar grondgebied om burgerparticipatie op gang te brengen.** Sindsdien hebben verschillende steden en gemeenten dit voorbeeld gevolgd. Ecopower is nu actief op nationaal niveau en levert groene stroom aan het Vlaamse Gewest met productie-installaties voor hernieuwbare energie over heel België. Het is nu een grootschalige energiecoöperatie die in Vlaanderen is gevestigd en mensen samenbrengt die investeren in een verscheidenheid van hernieuwbare energietechnologieën en die een brede waaier van diensten aanbiedt, zoals energieproductie en -levering, energie-efficiëntie en adviesverlening over nieuwe technologieën voor de leden. Ecopower produceert 100 GWh/jaar via windturbines, PV-panelen en kleine waterkrachtcentrales, 20.000 ton/jaar houtpellets gemaakt van lokaal gewonnen hout en levert groene stroom aan 1,62% van de Vlaamse huishoudens. Ecopower genereert verscheidene sociale voordelen voor de lokale gemeenschap waarin het actief is, aangezien het lidmaatschap openstaat voor mensen met verschillende socio-economische achtergronden, waaronder kwetsbare en lage-inkomensgroepen. Ecopower draagt bij tot de vermindering van energiearmoede omdat het groene stroom levert tegen een lagere prijs. De coöperatie heeft meer dan 60.000 leden.

ZuidtrAnt

ZuidtrAnt is een lokale energiecoöperatie, opgericht in 2016, en actief in de steden en gemeenten in en rond de zuidelijke regio van Antwerpen. Ze houdt zich bezig met een breed scala aan activiteiten, waaronder: hernieuwbare elektriciteitsproductie (PV), een stadsverwarmingsnetwerk (op basis van restwarmte), bijna-energie-neutraal renovatieadvies voor gebouwen, workshops voor scholen over energie en klimaat, gedeelde elektrische mobiliteit en andere sensibiliseringsactiviteiten over klimaat. ZuidtrAnt voert ook projecten uit in nauwe samenwerking met gemeenten. **Zo ondersteunt ZuidtrAnt gemeenten bij de uitvoering van acties in het kader van hun energie- en klimaatactieplannen en bij het verhogen van het aandeel van hernieuwbare energieproductie op hun grondgebied.** De coöperatie voorziet de gemeenten van betaalbare hernieuwbare energie (bv. via zonnedaken op openbare gebouwen). De lokale overheid promoot de coöperatie, wat heeft geleid tot meer publieke steun voor de lokale hernieuwbare energieprojecten van ZuidtrAnt, een breder bereik onder potentiële leden en verschillende contracten voor het opwekken van zonne-energie op publieke daken.

Gemeenten kunnen fungeren als de belangrijkste aanjagers van REC's door openbare ruimte beschikbaar te stellen en energiegemeenschappen de kans te bieden deel te nemen aan openbare aanbestedingen.

DUITSLAND

Grenzland Pool

Deze pool van gemeenschappelijke wind- en PV-parken in de gemeenten Ellhöft, Westre en naburige dorpen in Schleswig-Holstein in het district Noord-Friesland biedt rendabele investeringsmogelijkheden voor schone energie aan de plaatselijke burgers en bevordert tegelijk de duurzame ontwikkeling van het plaatselijke gebied. De vijf windparken zijn stuk voor stuk eigendom van individuele ondernemingen die op hun beurt voor 100% eigendom zijn van en geëxploiteerd worden door plaatselijke landbouwers, bewoners en andere belanghebbenden uit de gemeenschap, waarbij in de meeste gevallen dezelfde directeuren aan het hoofd staan. De hoofdactiviteiten bestaan uit de productie van elektrische stroom en de verkoop van elektriciteit. In de meeste gevallen wordt de elektriciteit verkocht aan een direct marketing bedrijf dat de elektriciteit vervolgens doorverkoopt aan de regionale elektriciteitsbeurs. Daarnaast ontvangt de exploitant een marktpremie van de distributienetbeheerder. Sommige van de exploitatiemaatschappijen gebruiken een deel van hun zelf geproduceerde elektriciteit om deze met behulp van een lokale elektrolyse-eenheid om te zetten in groene waterstof. De waterstof wordt vervolgens gebruikt voor power-to-gas of als brandstof voor het regionale waterstofwagenpark. Gemeenten (burgemeesters, raden) zijn sterk betrokken bij deze projecten aangezien zij zeer concrete lokale voordelen opleveren, bv. door het genereren van stabiele inkomsten uit bedrijfsbelastingen die eerlijk over de gemeenten worden verdeeld. **De gemeenten namen financieel deel aan de projecten om hun betrokkenheid te tonen en de betrouwbaarheid van de initiatiefnemers te vergroten.**

Gemeenten kunnen financieel voordeel halen uit de samenwerking met REC's, bv. door het genereren van stabiele inkomsten uit bedrijfsbelastingen.

ITALIË

Energy City Hall REC-1

Deze REC, die in 2020 is opgericht, is een belangrijk voorbeeld van hoe gemeenten zelf energiegemeenschappen kunnen oprichten. De gemeente Magliano Alpi, Italië, heeft samen met vijf burgers het initiatief genomen voor het oprichten van de energiegemeenschap voor de bouw van een PV-installatie van 20 kW op het dak van het stadhuis. Momenteel wordt gewerkt aan een capaciteitsuitbreiding. De REC, waarvan de burgemeester voorzitter is, is uitgerust met een Internet of Things (IoT)-platform om de energiestromen te beheren en de voordelen die voortvloeien uit gedeelde energie toe te wijzen aan de leden. De REC streeft ernaar het stadhuis, de bibliotheek, het gymnasium en de gemeentelijke scholen zelfvoorzienend te maken. Een andere doelstelling is het uitwisselen van overtollige energie tussen de deelnemende gezinnen en kleine bedrijven. **Een algemene verlaging van de energiekosten voor de deelnemende partijen is een ander voordeel dat de energiearmoede in het gebied aanpakt.** Een oplaadstation voor elektrische voertuigen (EV's) is beschikbaar voor REC-leden. De gemeente ondersteunt bovendien de oprichting van een 'operationele gemeenschapsgroep', een rechtspersoon die tot doel heeft een korte, lokale toeleveringsketen te creëren met coördinatie en samenwerking tussen technici, ontwerpers, installateurs en onderhoudsmedewerkers. De REC fungeert dus ook als katalysator voor het samenbrengen van vaardigheden uit de lokale omgeving.

Gemeenten hebben veel te winnen bij het opzetten en leiden van REC's in zowel de elektriciteitsmarkt als de warmte- & koudemarkt. Niet alleen kunnen zij kosten besparen en werken aan het bereiken van hun klimaat- en energiedoelstellingen, maar zij kunnen ook kwetsbare huishoudens beschermen.

LETLAND

Energiegemeenschappen in appartementsgebouwen

De gemeente Marupe heeft zich gepositioneerd als een groene gemeente die zich richt op slimme oplossingen voor groene energie. Ze organiseert ook publiekscampagnes over dit onderwerp. De gemeente promoot met name energiegemeenschappen als onderdeel van haar actieplan voor duurzame energie en klimaat (SECAP). In samenwerking met de planningsautoriteit van de regio Riga heeft de gemeente de installatie van PV panelen op appartementsgebouwen vergemakkelijkt, in samenwerking met de verenigingen van huiseigenaren van de gebouwen. 85% van de investering in elk van de proefprojecten werd gefinancierd door het EU-project "EnergizeCo2mmunity" en de resterende 15% werd betaald via nationale financiering. De eigenaar van de zonne-installaties, de regio Riga, leent de installaties uit aan de gemeente Marupe, die ze op haar beurt beschikbaar stelt voor gebruik door de verenigingen van huiseigenaren. Na afloop van deze tripartiete overeenkomst worden de PV-installaties eigendom van de verenigingen van huiseigenaren. De bewoners van de gebouwen profiteren van kortingen op hun energierekeningen.

Meer en meer gemeenten stellen concrete doelstellingen vast voor de promotie van energiegemeenschappen en maken deze tot een

vast onderdeel van hun klimaat- en energieplanning op lange termijn. Dit is ook een sterk signaal voor iedereen die in de toekomst een REC wil oprichten.

NEDERLAND

Energietuinen

Energietuinen is een project van de Nederlandse Natuur en Milieufederaties (NMF), een non-profit organisatie die multifunctionele en biodiverse energieparken ontwerpt en realiseert voor en met de lokale gemeenschap. De energieparken zijn open voor het publiek, bieden recreatieve en educatieve diensten, en betrekken de lokale gemeenschap van ontwerp tot uitvoering en onderhoud. Momenteel zijn drie energieparken in ontwikkeling: Mastwijk, Assen-Zuid en De Noordmanshoek, en er zijn meerdere manieren waarop burgers kunnen deelnemen. De organisatiestructuur of het model van eigendom kan voor iedere energietuin anders zijn, afhankelijk van de lokale omstandigheden. De ontwikkelaar kan een lokale energiecoöperatie zijn of een particulier bedrijf, of een samenwerkingsverband van deze twee. Het beheer en onderhoud van de energietuin worden toegewezen aan een beheersstichting waarin de ontwikkelaar, de NMF en de lokale gemeenschap vertegenwoordigd zijn. Op deze manier wordt de identiteit van de energietuin en de betrokkenheid van lokale vrijwilligers gewaarborgd. Burgers uit de directe omgeving nemen deel aan co-creatieve ontwerpessies, evenals lokale belangengroepen zoals natuur- en milieuverenigingen. Voorlopig richten de energietuinen zich op zonne-energie op land. Gegevens over geplande vermogens zijn beschikbaar; de energietuin in Mastwijk krijgt een vermogen van 10,9 MW (en beslaat 12 ha), Assen-Zuid krijgt een vermogen van 21,3 MW (23 ha), en De Noordmanshoek krijgt een vermogen van 7,8 MW (8 ha). De gemeente is regelmatig betrokken bij de ontwikkeling van een bepaalde energietuin, hetzij voor het vinden van geschikte locaties, hetzij voor het organiseren van co-creatie activiteiten.

Gemeenten zijn belangrijke spelers in het samenbrengen van verschillende soorten belanghebbenden, zelfs zonder financiële verbintenis. Zij bevorderen innovatie door middel van co-creatieprocessen, zoals proeftuinen op veel verschillende gebieden, waaronder de betrokkenheid van burgers bij de energietransitie.

NOORWEGEN

Røverkollen huisvestingscoöperatie

Deze huisvestingscoöperatie levert hernieuwbare elektriciteit aan de bewoners, zodat zij hun elektrische voertuigen (EV) tegen lagere kosten kunnen opladen en voorspelbaarheid en zekerheid bieden met betrekking tot de oplaadbehoeften. In augustus 2021 waren 8 van de 10 nieuwe auto's die in Noorwegen werden verkocht EV's en de stad Oslo is zeer geïnteresseerd in het aanmoedigen van verder gebruik van elektrisch vervoer en daardoor ook in het verhogen van de flexibiliteit in het energiesysteem om piekbelastingen te verminderen. Het project omvat hernieuwbare elektriciteitsproductie door middel van fotovoltaïsche zonnepanelen op daken en een slim planningssysteem voor het opladen van EV's, dat de vraag in evenwicht brengt met de beschikbare voorraden om een optimale energie-efficiëntie te garanderen en piekbelastingen in het elektriciteitssysteem van Oslo te vermijden. De energiegemeenschap verenigt alle bewoners van de huisvestingcoöperatie Røverkollen.

Gemeenten hebben er belang bij een groter aandeel van hernieuwbare energiebronnen op het lokale net te beheren.

Aangezien veel REC's betrokken zijn bij de promotie van het bezit van elektrische auto's, kunnen zij bijdragen tot een verhoging van de flexibiliteit van het lokale net.

POLEN

Energieregio Michałowo

De Energieregio Michałowo is een lokale energiemarkt die zich dynamisch ontwikkelt. Zij brengt de vraag naar en productie van energie in evenwicht en brengt daarbij een samenwerking tot stand tussen lokale energieproducenten en verbruikers. Het is een energiecluster die gebaseerd is op een burgerrechtelijke overeenkomst - met zowel een samenwerkingsovereenkomst als een commercieel partnerschap tussen de deelnemers. De energieregio is zelf geen juridische entiteit, maar omvat een groot aantal leden: natuurlijke personen, lokale overheden, ondernemers, onderzoeksinstituten en universiteiten. De energiecluster is technologieneutraal en richt zich op energieopwekking en -balancing binnen een distributienetwerk met een nominale spanning van minder dan 110 kV. De belangrijkste maatschappelijke meerwaarde is de bijdrage aan de lokale economie en een open en vrijwillige lidmaatschap. Deze energiecluster is een voorbeeld van hoe een biogasinstallatie een goede economische rentabiliteit kan realiseren en tegelijkertijd een breed spectrum van voordelen kan bieden aan de samenleving en lokale entiteiten. Een belangrijke drijfveer voor de Michałowo-cluster was de noodzaak om de economische efficiëntie van een agrarische biogasinstallatie te verbeteren. **Door een overeenkomst met de lokale overheden ontvangt de biogasproducent extra inkomsten uit de verkoop van warmte, en halveert de gemeente de kosten voor de verwarming van het zwembad en het scholencomplex.** Het netwerk is bovendien voorbereid om de integratie van andere entiteiten en technologieën, zoals zonne-energie, te vergemakkelijken.

Gemeenten zijn goed geplaatst om symbiotische relaties te faciliteren tussen verschillende actoren die zich kunnen verenigen om een REC op te zetten. Op die manier bevorderen zij ook de sectoroverschrijdende integratie.

PORTUGAL

Energiegemeenschap Agra do Amial

De energiegemeenschap "Agra do Amial" behelst een microgebied van acht appartementsgebouwen en een openbare school in Porto. De gemeenschap beoogt een effectieve aanpak van energiearmoede binnen de infrastructuur voor sociale huisvesting. Elektriciteit zal worden opgewekt met PV-panelen op de daken en binnen de gemeenschap worden verbruikt, terwijl de overschot aan elektriciteit aan het net zal worden verkocht. Energieopslag en oplaadpunten voor elektrische voertuigen zullen worden geïnstalleerd en er zal advies worden gegeven over energieverbruik en -besparing. Deze REC wordt ontwikkeld in een sociale woonwijk en er zullen 181 gezinnen en jonge consumenten bij worden betrokken. Er zullen kortingen worden gegeven op de energierekeningen van de gezinnen. In de eerste vijf jaar zal de opgewekte elektriciteit gratis worden verdeeld aan de leden van de gemeenschap. Daarna zal de ter plaatse geproduceerde elektriciteit aan de leden van de gemeenschap worden geleverd tegen een lager tarief dan dat van de traditionele leveranciers. De REC heeft de plaatselijke autoriteiten bij de uitvoering betrokken omdat zij een groot aantal gebouwen (administratieve en sociale woningen) bezitten en beheren. Er is een groot potentieel voor replicatie binnen de stad Porto en naar andere gemeenten in Portugal, vanwege de relevantie van energiearmoede in het algemeen in het land en het feit dat alle gemeenten gebouwen voor sociale huisvesting bezitten en beheren. Dit zou een voorbeeld kunnen zijn voor andere gebieden met infrastructuur voor sociale huisvesting.

Gemeenten hebben de mogelijkheid om (opnieuw) een nauwere band te creëren tussen burgers en openbare infrastructuur. REC's

kunnen ook een stimulans zijn voor publiek-private samenwerking en investeringen.

SPANJE

COMPTEM – Enercoop

Deze REC is opgericht als een samenwerking tussen de energiecoöperatie Enercoop en de lokale overheid van Crevillent als een dorpsbrede energiegemeenschap. Momenteel nemen 65 huishoudens deel, maar het is de bedoeling om op termijn tot 30.000 inwoners op te nemen in de energiegemeenschap. De activiteiten omvatten collectief zelfverbruik, opslag, optimalisatie van de energie- en economische stromen van de installatie, het delen van elektriciteit met behulp van blockchain, en een mobiele app voor burgers met informatie over hun energiegebruik. Om de participatiedrempel voor burgers te verlagen, zijn er geen individuele, initiële investeringen nodig. In plaats daarvan komen de investeringen van Enercoop en via een door de EU gefinancierd project en een lening; uiteindelijk doen de leden hun investeringen door de coöperatie terug te betalen via de terugbetaling van de kortingen in het elektriciteitsstarief. De energiegemeenschap levert de betrokken huishoudens een energiebesparing van ongeveer 15-20% op dankzij de beperking van energieverliezen en de optimalisering van de energiestromen. Zij zorgt ook voor kortingen op de energiefactuur van de consumenten die zullen worden gebruikt om de lening terug te betalen. Het proefproject heeft waarde gegeven aan een voorheen ongebruikt stuk grond, waarop naast de PV-panelen ook groenvoorzieningen en sportfaciliteiten zijn aangelegd. De uitbreiding van de REC naar het hele dorp betekent dat beschikbare daken en openbare terreinen in gebruik zullen genomen worden. De gemeente biedt administratieve ondersteuning aan Enercoop. De gemeente zal ook de installatie van PV-panelen op gemeentelijke daken toestaan en heeft al toegestaan dat openbare, ongebruikte grond wordt gebruikt voor de bouw van grotere installaties voor de opwekking van zonne-energie. Bovendien heeft de regionale overheid twee oplaadpunten voor e-mobiliteit ter beschikking

REC's hebben doorgaans een zeer lage financiële toetredingsdrempel waardoor veel inwoners van een gemeente kunnen deelnemen en van de voordelen kunnen genieten, zoals lagere energiefacturen. Het is van essentieel belang dat gemeenten openbare ruimte beschikbaar stellen voor de installatie van de vereiste infrastructuur voor hernieuwbare energie.

VOORUITBLIK

Met de toename van het aantal REC's in veel Europese landen worden de aanzienlijke voordelen van REC's duidelijk. Zoals blijkt uit de goede praktijken van het COME RES project, vormen REC's een belangrijk en krachtig instrument voor gemeenten, aangezien het doel ervan perfect aansluit bij de opdracht van lokale overheden: zorgen voor een sociaal inclusieve en rechtvaardige lokale energietransitie. Terwijl de lidstaten een faciliterend kader creëren, blijft het van het grootste belang dat de gemeenten beschikken over

financiële en regelgevende capaciteit. Dit houdt ook in dat de vaardigheden van gemeentepersoneel moeten worden ontwikkeld, zodat zij hun rol als promotor van hernieuwbare energiegemeenschappen op adequate wijze kunnen vervullen. Naarmate gemeenschapsenergie aan populariteit blijft winnen, zal het spannend worden om te zien hoe gemeenten REC's tot een integraal onderdeel van hun klimaat- en energieplannen (bv. SECAP's) maken, waarmee eens te meer de instrumentele rol van lokale overheden als aanjagers van innovatieve actie op energiegebied wordt aangetoond.

Contacteer

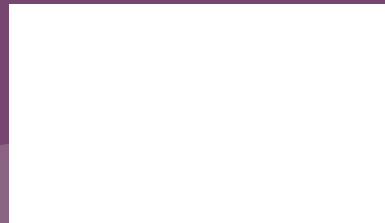
- info@come-res.eu
- [@comeres_eu](https://www.comeres.eu)
- COME RES project
- www.come-res.eu

Projectcoördinatie

Research Centre for Sustainability
Freie Universität Berlin
Dr. Maria Rosaria Di Nucci

Dit project wordt gefinancierd binnen het Horizon 2020 onderzoek en innovatie programma van de Europese Unie onder overeenkomst No 953040. De enige verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit document ligt bij het COME RES project and reflecteert niet noodzakelijk de mening van de Europese Unie.

Partners

